

TAKVÂ VE ZANN

Eûzübillâhimineşşeytânirracîm.

Bismillâhirrahmânirrahîm.

Bismillâhirrahmânirrahîm.

el-Hamdü li'llâhi Rabbi'l-âlemîn.

Ve's-selâtü ve's-selâmü alâ seyyidi'l-ev-velîne ve'l-âhirîn Muhammedini'l-Mustafâ ve âlâ âlihî ve sahibihî ve men tebi'ahû bi-ihşânin ilâ yevmi'd-dîn.

Emma bâ'dü ve 'an Ebû Hureyrete ra-dıyallahu anhu enne Resûlallahi sallallahu aleyhi ve selleme kâle:

عَنِ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
وَلَا قَالَ: إِيَّاكُمْ وَالظَّنَّ، فَإِنَّ الظَّنَّ أَكْذَبُ الْحَدِيثِ
تَحَسَّسُوا وَلَا تَجَسَّسُوا وَلَا تَنَافَسُوا وَلَا تَحَاسَدُوا
وَلَا تَبَاغَضُوا وَلَا تَدَابَرُوا وَكُونُوا عِبَادَ اللَّهِ إِخْوَانًا
كَمَا أَمَرَكُمْ الْمُسْلِمُ أَخُو الْمُسْلِمِ لَا يَظْلِمُهُ وَلَا
يُخْذَلُهُ وَلَا يَحْقِرُهُ التَّقْوَى هُنَا وَيَشِيرُ إِلَى صَدْرِهِ

بِحَسَبِ امْرِيٍّ مِنَ الشَّرِّ أَنْ يَحْقِرَ أَخَاهُ الْمُسْلِمَ كُلُّ
 الْمُسْلِمِ عَلَى الْمُسْلِمِ حَرَامٌ دَمُهُ وَعِرْضُهُ وَمَالُهُ إِنَّ
 اللَّهَ لَا يَنْظُرُ إِلَى أَجْسَادِكُمْ وَلَا إِلَى صُورِكُمْ وَلَكِنْ
 يَنْظُرُ إِلَى قُلُوبِكُمْ وَفِي رِوَايَةٍ لَا تَحَاسَدُوا وَلَا
 تَبَاغِضُوا وَلَا تَجَسَّسُوا وَلَا تَحَسَّسُوا وَلَا تَنَاجَشُوا
 وَكُونُوا عِبَادَ اللَّهِ إِخْوَانًا
 وَفِي رِوَايَةٍ «لَا تَقَاطِعُوا وَلَا تَدَابِرُوا وَلَا تَبَاغِضُوا
 وَلَا تَحَاسَدُوا وَكُونُوا عِبَادَ اللَّهِ إِخْوَانًا»

*İyyâküm ve'z-zanne fe-inne'z-zanne
 ekzebü'l-hadîsi ve lâ tehassesû ve lâ te-
 cessesû ve lâ tenâfesû ve lâ tehâsedû ve
 lâ tebâğadû ve lâ tedâberû ve kûnû
 ibâdallâhi ihvânen ke-mâ emerakum el-
 müslimü ehu'l-müslimi lâ yazlimühû ve lâ
 yahzülühû ve lâ yahkiruhû. Et-takvâ
 hâhünâ et-takvâ hâhünâ ve yüşîru ilâ sad-
 rihî bi-hasebimriin mine'ş-şerri en yahkira
 ehâhü'l-müslimi küllü'l-müslimi ale'l-
 müslimi harâmun demuhû ve 'ırduhû ve*

mâluhû innellâhe lâ yenzuru ilâ icsadiküm ve lâ ilâ suveriküm ve a'mâliküm ve lâkin yenzuru ilâ kulûbiküm.

Ve fî rivâyetin lâ tehâsedû ve lâ tebâğadû ve lâ tehassesû ve lâ tecessesû ve lâ tenâceşû ve kûnû ibâdallâhi ihvânen.

Ve fî rivâyetin lâ tekâta'û ve lâ tedâberû ve lâ tebâğadû ve lâ tehâsedû ve kûnû ibâdallâhi ihvânen.

Ve fî rivâyetin ve lâ tehâcerû ve lâ yebi' ba'duküm alâ bey'i ba'dın.

Revâhu müslimu bi-küllü hâzihi'r-rivâyâti ve rava'l-buhâriyyu ekserahâ.

Bu Ebû Hüreyre radiyallahu anh'den rivayet edilmiş hadîs-i şerîf. İmam Buhârî ve İmam Müslim rahmetullahi aleyhima kaydetmişler. Çeşitli rivayetleri var, kayıtlar üç dört tane kayıt var, kelimelerde bazı değişiklik var. Onları okuyalım. Bir açıklamasını yapalım.

a. Hüsn-i Zan ve Sû-i Zan

Enne Resûlallahi sallallahu aleyhi ve selleme kâle: Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem Efendimiz buyurdu ki diyor Ebû Hüreyre *radıyallahu anh:*

İyyâküm ve'z-zanne. Zannetmekten kendinizi koruyun. *Fe-inne'z-zanne.* Çünkü zannetmek. *Ekzebü'l-hadîsi.* En yalan sözdür.

Şimdi iyi bilinmediği zaman bir olay, zanneder insan; zannediyorum ki şu şöyle. Şüpheli yani, belli değil, kesin değil. Haa, bilmiyorsanız konuşmayın. Zan iyi değil, en yalan söz. Hem öyle tahmin ediyorum zannediyorum diyorsun hem de adamı kötülüyorsun sonuç itibariyle. Ortada kesin bir şey yok. Onun için zan doğru değil.

Tabi burada *ez-zann* mutlak olarak geçiyor amma, zannın iki çeşidi var.

Birisi hüsn-i zan, yani iyi zannetmek, iyiye yormak. Birisi de zannın diğeri de sû-i zan, kötü çalıştırmak zannını, kötü zannetmek.

Hüsn-i zan tavsiye edilmiştir. Yani arkadaşının sana yaptığı hareket, biraz dikkatini çekti, irkildin, herhalde onu şu sebeple yapmıştır diye bir hüsn-i zan ile düşünürsen iyi olur. Çünkü sonuç itibariyle ortaya bir dalaşma, kavga, gürültü, kırgınlık çıkmaz. İyiye yormak, gördüğü nahos bir olayı iyiye yormak, iyi zannetmek iyidir. Onun için Müslümanlar bu çeşit zanni yapmakla emrolunmuşlardır.

Birbirimize ne yapacağız?

Çok mahiyetini iyi bilemediğimiz hareketlerin yorumunda hüsn-i zan edeceğiz.

Bugün o arkadaş yanımda kaşları çatık durdu. Kaşları çatık durdu bugün yanımda, tatsız tuzsuz herif zaten ya. Allah Allah hep kaşlarını çatıyor. Yani herhalde benim şöyle bir şey yapmıştım, ona mı kızdı ne yaptı, boyuna surat asıyor. Bu sû-i zan.

Hüsn-i zan nedir?

Ramazan'da oruç tutuyor, itikâfta bu kardeşimiz. Herhalde günahlarını

düşünmüştür, pişman olmuştur. Cenâb-ı Hak affedecek mi affetmeyecek mi diye kendi derdine düşmüştür, ondan öyle yapmıştır zavallıcık. Acep beni Mevlâm affedecek mi affetmeyecek mi? diye. Ha bu da hüsn-i zan işte.

Yani aynı olayı iki türlü yorum şeklinin misalini verdik. Biz iyiye yorarsak, toplum fayda görür bundan, arkadaş kaybetmeyiz, kavga gürültü çıkmaz. Kötüye yorarsak, soğukluk olur, buz olur, adavet olur, kırılmalar darılmalar olur, küsmeler olur, ayrılımlar olur. Adam sana küser camiye gelmez. Haydi, al başına belayı. Senin yüzünden adam namazı bıraktı. İmama kızıyor camiye gelmiyor.

Yok, mu böyleleri?

Doğruyu söyleyince kızıyorlar.

Ben akrabadan birisine zenginsin hacca git dedim, birkaç defa söyledim. Sonra hanımı diyormuş ki; gel Es'ad Hocaya gidelim gene filan. Yok diyormuş ben

ona gidersem Şimdi o bana tekrar nasihat eder diyormuş, gelmiyor.

Bazen yani usulünü bilmezsen kaçıyor millet. Onun için hüsn-i zann edeceğiz, sũ-i zan etmeyeceğiz.

İki;

Ve lâ tehassesũ.

Tehassesũ ne demek?

Bir iÇin peşine hassasça dũŐup, aslını, dibin, astarını, inceliklerini anlamaya çalıŐmak demek, hassas hassas.

Bu da doğru değil.

Sana ne, ne diye karıŐtırıyorsun, ne diye peşine dũŐüyorsun?

Üstüne lazım olmayan Őeyin peşine niye dũŐüyorsun?

AraŐtırmak, ayıbını araŐtırmak doğru değil.

Ve lâ tecessesũ. Casusluk da yapmayın. Casusluk değil bu tam, tecessũs yani, birisini merak etmek.

Acaba bugün onların evine ne geldi?

Araba geldi, bir şeyler indi, bir adam geldi bir adam çıktı?

Ya bu kadar merak, bu kadar teccessüs doğru değil.

Sonra, teccessüs de etmeyin.

Ve lâ tenâfesû. Birbirinize münâfese de etmeyin. Yani nefsanî tavırlarla birbirlerinin karşısına çıkmak, zıtlaşmak. Öyle de yapmayın.

Ve lâ tehâsedû. Birbirinize haset de etmeyin.

Vay be, onun amma güzel arabası var ya. Bizim külüstürün her gün tekeri patlar, vay be onun arabası amma güzel ha!

Tamam, Allah daha iyisini versin, sana da versin. Haset etmek doğru değil.

b. Haset nedir?

Haset nedir?

Kötü bir duygudur, arkadaşının elindeki nimete kendisi imreniyor, bir de

keşke onda olmasa bende olsa diyor, arkadaşının olmasını hazmedemiyor.

Vay be, adam çocuğunu okuttu, bir de hafız da yaptı ya. Bir de öteki çocuğunu da okuttu doktor yaptı ya filan.

E ne oluyorsun? Sen de çalış şey yap yani.

Haset nedir?

Karşıdaki insandaki nimetin ondan gitmesini isteyerek kıskanmak.

Peki, helal olsun. Allah daha çok versin diye hiç içinde öyle bir ters duygu yok, tamam bana da versin diyor.

Onun adı nedir?

Ona haset demezler, onun adı gıptadır.

Vay be, falanca adam bu Ramazan'da amma hayır yaptı ya. Allah bize de biraz para verse de bizde hayırlar yapsak. İhyâ etti ortalığı ya. Çok hayırlar yaptı maşallah. Bize de verse biz de yapsak.

Tamam, böyle iyi şeyi özlemek ve onda olmasından rahatsız olmamak, daha çok olsun kendisinde de olmasını istemek gıpta bu iyi. Onda olmasını hazmedememek haset o fena, o günah.

Haset de etmeyeceğiz.

Adamın birisinin hikâyesini anlatıyor tasavvuf kitapları. Komşusunun eşeği varmış, kendisinin eşeği yokmuş. Komşusu odunu, küfeyi, yükü eşeğine sarıp getiriyormuş eve bunun da öyle bir şeyi olmadığından hepsini sırtında taşıyormuş, sırtı yara oluyormuş. Benim de böyle bir hayvanım olsa da bende bu sefaletten kurtulsam da şu sırtım yara oldu, sırtımla taşısam da hayvanla taşısam filan diye istiyormuş.

Rüyada aksakallı bir mübarek zat görünmüş buna demiş ki, sen istiyor musun?

İstiyorum, çok istiyorum, komşuda var bizde yok.

Peki, istiyorsan şöyle dua et. Ya Rabbi! Sen komşuya bir tane daha ver bana da

ver. Komşuya da ver bana da ver. Onun iki tane olsun benimki bir tane olsun. Böyle dua et. Yani kendisinde bir tane olacak sonuç itibariyle. Rüyada o aksakallıya demiş ki, yo yo yoo! Aman aman aman istemem! İstemem, ben zaten onda bir tane eşek olduğunu hazmedemiyorum iki tane olursa çatlarım.

İşte bu haset, olmasını istemiyor, olmasına hazmedemiyor.

Böyle hikâyelerle halka iyi anlatıyorlar, yani duyguların nasıl insanın içini kasıp kavurduğunu eski mübarekler.

Ve lâ tebâğadû. Bir birlerinize buğuz da etmeyin, kin tutup kırgınlık da sürdürmeyin.

Ben Ahmed Sav'ı bir görürsem bizim mahalleden geçerse gösteririm ona. Ahmed Sav'a ben onu bizim mahalleden geçerse gösteririm ona. Kin tutmak, buğz etmek doğru değil.

Bizim köyde bir acayip âdet gördüm ben, böyle yazları tatilde gittiğimiz zaman. Birisi birisine darılırsa konuşmuyor, yolda karşılaşırlarsa bayağı böyle yetişkin delikanlılar arasında da böyle bir âdet yani bu. O başını bu tarafa çeviriyor, bu başını bu tarafa çeviriyor, bir de vuuuvv diyorlar birbirlerine.

Yani böyle bir âdet var bilmiyorum başka yerlerde var mıdır?

Sizde de var. Vuuuvv o da bıııırr yapıyor yani kızgınlığını öyle ifade ediyor.

Allah sevmez. Buğuz etmeyi de yasak ediyor Peygamber Efendimiz.

Ve lâ tedâberû. Birbirinize sırt da dönmeyin, arka da çevirmeyin.

Yani bırak ya onunla konuşulmaz ya. Bırak tamam, ilgiyi kestim filan. Bu da doğru değil.

E hangisi doğru?

Bunları sıralamış çeşitli kelimelerle, insanoğullarının bir toplum içindeki

birbirlerine davranış şekillerini gösteren çeşitli kelimeler kullanmış Peygamber Efendimiz.

Sonra ne buyuruyor?

Ve kûnû ibâdallâhi. Ey Allah'ın kulları. *İhvânen.* Kardeş olun, ihvan olun birbirinizle.

İhvan ne demek?

Kardeş demek.

Birbirinizle kardeş olun, çünkü Allah Müslümanlar kardeştir diye buyurdu Kur'ân-ı Kerîm'de. Kardeş olun, kardeşliğin gereği neyse, sevgi ile muhabbetle birbirinizi seven kardeşler olun, ihvan olun.

Ke-mâ emerakum. Allah'ın size emrettiği üzere.

*İnneme'l-mü'minûne ihvetün.*¹ Müslümanlar kardeştir dedi, o zaman birbirinizi sevin. Kardeş olun Allah'ın emrettiği gibi.

¹ 49/Hucurât 10.

el-Müslimü ehu'l-müslimi. Müslüman Müslümanın kardeşidir.

Hasan benim kardeşim, Ahmed benim kardeşim, Ömer benim kardeşim. Kardeşiz, ben de onların kardeşiyim, din kardeşiyiz.

Lâ yazlimühû. Müslüman Müslümanın kardeşidir ona zulüm yapmaz.

Ve lâ yahzülühû. Onu yardım edilecek yerde kendi başına da bırakıvermez, yardımsızda bırakmaz, geçip gidivermez. Yardımsız da bırakmaz. *Ve lâ yahkiruhû.* Hor hakir de görmez. Aşağı da görmez kardeşini.

Niye hakir görmez?

Diyecek ki, Allah'ın yanında kimin kıymetli olduğunu Allah bilir. Belki Allah bu kulu seviyor. Fakirlik zenginliğe göre yapmıyor Cenâb-ı Hak muameleyi, gönlüne göre yapıyor. Belki benim bilmediğim zamanda gece ibadeti vardır, tesbihi vardır, Allah'ı daha çok seviyordur diyecek, hor

görmeyecek. Küçükleri, diyecek ki bunlar benden yaşça küçük. Bir mutasavvıf öyle diyor, bunlar benden yaşça küçük daha az yaşadılar benden demek ki daha az günah yaptılar bunlar benden iyi diyecek. Ben daha çok yaşadım. E, hep de hata günah işliyoruz ya. E ben daha yaşlıyım ben daha kart, günahkârım, o daha az günahının seviyesi benimki kadar olamamış, çünkü az yaşamış diyecek.

Yaşlı ise karşısındaki haa, bu kardeş benden daha çok yaşamış benden daha çok ibadet etmiştir. Ben bunun kadar ibadet edemedim. Kim bilir ne namazlar kılmıştır ne hayırlar yapmıştır bu ömür boyunca bu aksakalı ile bu mübarek, bu benden kıymetli diyecek. Küçüğü de kendisinden kıymetli bilecek, büyüğü de kıymetli bilecek. Fakiri de kendisinden kıymetli bilecek, belki sabrediyordur sevap kazanıyordur. Zengini de kendisinden kıymetli bilecek. Zengini zaten kendisinden kıymetli biliyor herkes. Zengini korumaya lüzum yok. Ye kürküm ye, ha babam ha! Zengin oldu mu

herkes el pençe divan duruyor sıraya geçiyor kenarda selam çakıyor. Zengin arabasını dağdan aşırıyor, fakir düz yolda yolu şaşırıyor.

Et-takvâ hâhünâ et-takvâ hâhünâ ve yüşîru ilâ sadrihî. Şöyle göğsüne işaret ederek takvâ buradadır, takvâ buradadır buyurmuş Peygamber Efendimiz.

Yani bunları yapmak için insanın Allah'tan korkan, takvâlı insan olması lazım. İşte Allah şuraya şu takvâyı versin öyle olursa iyi Müslüman olur. Öyle olursa haset etmez, öyle olursa hakir görmez, zulüm etmez, yardımsız bırakmaz falan.

Bi-hasebimriin mine'ş-şerri en yahkira ehâhü'l-müslimi. Kişiye kötülük olarak, Müslüman kardeşini hakir görmesi yeterde artar bile.

Falanca Müslümanı hakir mi görüyor, hor mu görüyor?

Bir kimseyi hor hakir görmesi kendisine kötülük olarak yeter de artar bile.

Kâfi, tamam artık onun bir başka bela aramasına lüzum yok, bu hor görmesinden çok günaha giriyor.

Küllü'l-müslimi ale'l-müslimi harâmun demuhû ve 'ırduhû ve mâluhû.
Her Müslümanın Müslümana üç şeyi haramdır, yani onlara zarar vermemesi lazım, üç şeyine. Müslüman Müslüman kardeşinin üç şeyini kollaması lazım, zarar vermemesi lazım.

Ne?

Bir, *demuhû*. Kanı haramdır. Yani kanını dökmemesi lazım.

Yani yaralamaması öldürmemesi lazım, saldırmaması lazım. Müslüman Müslümana saldırmaz. O kabile bu kabileye saldırıyor erkekleri öldürüyor, kadınları çocukları esir alıyor. O İslam'da olmaz, o cahiliyet devrindeymiş. Müslüman Müslümanın kanını dökmez.

Ve 'ırduhû. İrzına da tecavüz etmez, ayaklar altına almaz.

Yani namusuna da tecavüz etmez. Namusunu da lekeleyecek bir davranış yapmaz. Namusuna da yan bakmaz.

Ve mâluhû. Malına da el uzatamaz.

Müslümanın Müslümanın malına hırsızlık yoluyla gasp yoluyla, zulüm yoluyla, aldatma yoluyla, şu yolla bu yolla malına el uzatması da yoktur. Bunları yapmaması lazım.

Innellâhe lâ yenzuru ilâ icsadiküm ve lâ ilâ suveriküm ve a'mâliküm. Hiç şüphe yok ki Allahu Teâlâ hazretleri, sizin vücutlarınızın, boyunuzun, posunuzun şekline bakmaz, dış görünüşe yüzünüze bakmaz, akça pakça, yakışıklı, kaşlı gözlü filan diye. Yaptığınız işlerin dış görünüşüne bakmaz. İşte şöyle yapıyor böyle yapıyor.

Neye bakar?

Velâkin yenzuru ilâ kulûbiküm. Gönlünüze bakar Cenâb-ı Hak.

Yani gönlünüz temizse sever, gönlünüz temiz değilse, kirliliğe, pisliğe, niyetinize

kötü ise o zaman vücudunuz selvi boylu olsa kıymeti yok, yüzünüz güneş gibi parlarsa kıymeti yok, yaptığınız işler, çok çok işler yapsanız bile kıymeti yok. Koşuştursanız oraya buraya çünkü niyetiniz fena. Kalbiniz fena olunca kıymeti yok. Allah kalbine bakar insanların gönlüne.

Ve fî rivâyetin. Başka bir rivayetin kelimelerini gösteriyor şimdi.

Lâ tehâsedû demiş, hasedleşmeyin.

Ve lâ tebâğadû. Buğlaşmayın birbirinizle

Ve lâ tehassesû. İnce ince işlerini araştırmayın.

Ve lâ tecessesû. Tecessüs etmeyin.

Ve lâ tenâceşû. Haa, bu rivayette bir de *tenâceşû* geçiyor.

O ne demek?

Onun manası; onun alışverişine, yandan çarklı girip, onun alacağı malın fiyatını arttırmayın.

Bu tenacüşmüş bunun adı. Yani ben tam gidiyorum atı alacağım beğendim, tamam güzel boylu poslu maşallah filan, şap şap vuruyor. Kaça bu? Bilmem ne filan. O da geliyor haa, bu at kaçaya? Güzelmiş ya bilmem ne filan.

Şimdi atın sahibi bakıyor birinci adam var bir de ikincisi geldi. İkisine bakıyor şöyle 300 diyecekse 500 diyor.

Niye?

Müşteri çok, o almazsa o alır filan diye.

Haa, öyle arkadaşınızın alacağı mala, yandan müdahil olup, girip, müşteri olup onun pazarlığına olumsuz etki yapmayın, pazarlığını bozmayın.

Başka hadîs-i şerîflerde şöyle geçer bu; arkadaşınızın alacağı mala siz o anda talip olmayın. Pazarlığı yapsın, anlaşırsa alsın, anlaşmazsa gidince gidin o zaman.

Başka bir hadîs-i şerîfte diyor ki; kardeşinizin talip olduğu kıza siz de o anda

talip olmayın. Aa falanca Ayşe hanımın kızını istemiş, tamam, paldır küldür paldır küldür, ya ben de istiyorum o kızını. Olmaz. İlk önce, o ilk müracaat eden bir cevap alsın, olumlu veya olumsuz. Olumsuz ise o zaman şey yaparsınız.

Yani nikâhlanmak istediği kıza, bir arkadaş müracaat etmişken ikinci müracaat doğru değil. Alınmak istenen mala, o arkadaşına işi bitirmeden müracaat etmek doğru değil. Böyle yapmak onu zarara uğratmaktadır, yasaklıyor Peygamber Efendimiz.

Bu *tenâceşû* diye geçiyor.

Ve kûnû ibâdallâhi ihvânen. Birbirinize ey Allah'ın kulları kardeş olun.

Ve fî rivâyetin. Bir başka rivayette de şu kelimeler var.

Ve lâ tekâta'û. Birbirinizle alakaları koparmayın.

Ya bizim camimize falanca gelirdi falanca gelirdi, hiç uğramıyorlar.

Neden?

Koptular gittiler toplumdan.

Öyle kopmak, birbirinden ilgiyi kesmek yok. Ha eskiden filanca falanca arkadaşlar vardı. Şimdi hiç uğramıyorlar. Kopmak yok, birbirinizden alakaları koparmayın.

Nasıl olacak?

Vefalı olacak, arkadaşlık devamlı olacak.

Ne demişler?

Kahve, bir fincan kahvenin vay be 40 yıl hatırı var demişler.

Biz ne sofraları tepiyoruz ne iyilikleri unutuyoruz. Dedelerimiz bir kahveyi bile 40 yıl hatırından çıkartmıyor, o bana bir kahve ikram etmişti diye, kahveyi ikram eden kimseye izzet ediyor, hürmet ediyor, bağlantıyı devam ettiriyor. Doksan dokuz gün iyiliğini gördüğümüz bir insanın 100'üncü gün kötülüğünü gördük mü biz tak koparıyoruz bağları. Koca koca halatlarla bağlansa bile patır kütür kopuyor.

Ondan sonra bir daha ben onunla görüşmem. Olmaz! Öyle kopartmayın ilgileri diyor Peygamber Efendimiz.

Ve lâ tedâberû. Birbirinize sırt çevirmeyin. Tamam, o da vardı, öbür tarafta.

Ve lâ tebâğadû. Birbirinize buğz etmeyin. O vardı.

Ve lâ tehâsedû. Haset etmeyin. O vardı.

Ve kûnû ibâdallâhi ihvânen. Demek ki burada kopartmak, ilişkileri kopartmak kelimesi fazla, onu şey yaptı.

Ve fî rivâyetin. Bir başka rivayette de.

Ve lâ tehâcerû. Birbirinizden hicret etmeyin.

Peygamber Efendimiz Mekke'den Medine'ye hicret etti, yani oraya gitti.

Birbirinden hicret etmek ne demek?

Uzaklaşmak demek. Birbirinizden uzaklaşmayın, yakınlığı devam ettirin. Birbirinizden küsüşüp, uzaklaşmayın.

Ve lâ yebi' ba'duküm alâ bey'i ba'dın.

Hah burada geldi. Sizden biriniz bir arkadaşınızın alacağı mala müşteri olmasın, gidip o anda.

O başında iken gidip ona o da müşteri olmasın. Onu alacağı mala o da müşteri çıkmasın.

Neden?

Ticaretini bozar, fiyatı arttırmaya sebep olur.

Beklersin, o gider, ondan sonra. Cevabı alır yani vermiyorum der.

400 olmaz mı?

Olmaz dedi.

Tamam, sen gidersin o zaman olmaz dedi ara şey yaptı, o zaman gidersin.

Revâhu müslimu bi-küllü hâzihi'r-rivâyâti. Bütün bu rivayetleri Müslim rivayet etmiş.

Ve rava'l-buhâriyyu ekserahâ. İmam Buhârî de çoğunu rivayet etmiş. Bazıları yok İmam Buhari'de.

c. Ayıpları Örtme Fazileti

قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ وَعَنْ مُعَاوِيَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ
صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: إِنَّكَ إِنْ اتَّبَعْتَ
عَوْرَاتِ الْمُسْلِمِينَ أَفْسَدْتَهُمْ أَوْ كَدْتَ تَفْسِدُهُمْ

Ve an Muaviyete radiyallahu anhu kale semi'tü Resulallah sallallahu aleyhi ve sellem yekûl. Muaviye'den rivayet olduğuna radiyallahu anh Peygamber Efendimizin şöyle dediğini duymuş, rivayet etmiş.

İnneke ini't-teba'te avrâti'l-müslimîne efsedtehüm ev kidte tüfsidühüm.

Peygamber Efendimiz ne buyurmuş?

Eğer sen, Müslümanların ayıplarını görünce şunun aslını bir anlayayım diye peşine düşersen ayıplarının, iyice kökünü, astarını arayayım dur bakalım bu olayı iyice bir şöyle bir gazeteye yazılacak hale

bir getireyim gibi böyle öğreneyim diye şey yaparsan ne yapmış olursun onu?

Efsedtehüm. Onu sen bozmuş olursun. Fesada, günaha, kötülüğe itmiş olursun.

Çünkü ayıp meydana çıktı mı adamda küstahlaşır, belli oldu artık benim ayıbım der. Ayıpları örtmek lazım onun için. Ayıpları ortaya koydun mu olan oldu artık, bundan sonra ne olursa olsun diye kötülüğe itmiş olursun.

Ev kidte tüfsidühüm. Neredeyse bozma durumu, bozulma durumuna itmiş olursun diyor.

Demek ki ayıpları araştırmayacağız, mümkünse örteceğiz, gerekiyorsa kenara yavaşçacık çekip, kardeşim ben seni seviyorum ama şöyle bir şey yaptığını gördüm. Hadîs-i şerîf te bunu Peygamber Efendimiz yasaklamış. Günah bu, lütfen bunu yapma, düzeltiver bunu. Tamam, böyle olur. Amma fâş etmek, sırrını ayıbını yaymak, bu olmaz.

d. Tecessüs ve Adalet

أَنَّه أُتِيَ بِرَجُلٍ وَعَنْ ابْنِ مَسْعُودٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ
فَقِيلَ لَهُ: هَذَا فُلَانٌ تَقَطَّرُ لِحَيْتُهُ خَمْرًا فَقَالَ: إِنَّا قَدْ
نُهَيْنَا عَنِ التَّجَسُّسِ وَلَكِنْ إِنْ يَظْهَرُ لَنَا شَيْءٌ نَأْخُذُ

بِهِ

Ve an ibni mes'ûdin radiyallahu anh.

Bu bir önceki hadîs-i şerîf Muaviye'den rivayet edilmiştir diye geçti ya. Üç tane Muaviye bahis konusu. Bir, Muâviye b. Ebû Süfyân. Emevî devletinin kurucusu. İki, Muâviye B. Hâkem es-Sülemî. Süleym kabilesinden. Bu Peygamber Efendimizden 13 hadîs rivayet etmiş. Üçüncüsü, Muâviye b. Hayde. Üç Muâviye var. Burada hangisi olduğu söylenmiyor. *rıdvanallahu aleyhim ecmain.*

Bu sonuncu hadîs-i şerîf İbn Mes'ud radiyallahu anh'den. Kur'an-ı çok iyi çalışan sahabeden mübarek zat.

*Ennehû ütiye bi-racülin fe-kîle lehû
hâzâ fulânün takturu lihyetühû hamran
fe-kâle innâ kad nühînâ ani't-tecessüsi
velâkin in yazhar lenâ şey'ün ne'huz bihî.*

*Hadisün sahihun revâhu Ebû Da'vud b-
isnâdin ala şarti'l-Buhârî ve Müslim.*

Şimdi bu İbn Mes'ûd radiyallahu anh, ashâbtan Mekkeli bir sahabe idi. Sonra Peygamber Efendimiz'den sonra vali filan oldu, ama hangi şehre olduğuna bakıyorum, nereye vali olduğunu bur da yazıyor mudur diye. Sanıyorum Basra veya öyle bir şehre vali de oldu, İbn Mes'ud sonradan. Hani Peygamber Efendimizin irtihal-i dâr-ı bekâ etmesinden sonra Hz. Ebu Bekkr-i Sıddîk, Ömerü'l-Faruk zamanında bu sahabe-i kirâmının hepsi bir yere vali oldular. Çok sıkıntılar çektiler, bir hurma ile yetindiler, bir çul, örtecek çul bulamadılar. Çok aç kaldılar, açık kaldılar, ızdırap çektiler, savaflara katıldılar. Sonra Cenâb-ı Hak dünyalığı açtı bunların önüne, zengin

oldular, evlendiler, konak sahipleri oldular.

Sanıyorum bu İbn Mes'ûd'un hem valiliği var hem de çok zürriyeti geniş oldu. Hepsi rahata erdiler, bir de öyle imtihan. Bir öyle imtihan bir öteki türlü.

Şimdi bu İbn Mes'ûd'a bir adam getirilmiş. Niye ben bunları anlatıyorum?

İbn Mes'ûd'a bir adam getirildi.

Bir adam tutulup da bir adama niye getirilir?

Bir idari görevi var da herhalde ondan, durup dururken getirilmez.

Yani ben bir adamı yakalayıp da Ahmed Sav'ın yanına götürmüşsem neden bu?

Hazine müsteşarı olduğundan. Vazifesi var da ondan götürürüm yoksa götürülmez niye götüreceğim? O zaman Mehmed Ali'ye götürürüm mesela.

Fe-kîle lehû. Ve denildi ki: Hâzâ fulânün. Bu öyle bir adamdır ki. *Takturu*

lihyetühû hamran. Sakalından içki damlar bu adamın.

Dımp dımp dımp içki damlar, yani ne demek?

Lıkır lıkır lıkır çok içiyor, sakalından dökülüyor, ayyaş, sarhoş öyle demek yani.

Bu öyle bir adamdır ki, bunun sakalından içki damlar.

Fe-kâle. Onun üzerine dedi ki Abdullah İbni Mes'ud: *Innâ.* Bizler. *Kad nühînâ ani't-tecessüsi.* Biz araştırmaktan, kökünü kurcalamaktan men olunduk. Peygamber Efendimiz *tecessüs* yapmayın dedi, okuduk ya demin. *Tecessüsü* yapmaktan men olunduk.

Velâkin. Amma. *İn yazhar lenâ şey'ün.* Eğer bir kötülüğü de açıkça görürsek. *Ne'huz bihî.* Suçluyu, o suçundan dolayı da yakalarız.

Araştırmayız ama dur bakalım bu adam gece içki içecek mi? Hadi casusları

gönder, hadi dürbünleri al, hadi adamı incele.

Efendim yok öyle yapmayız. Amma sakalından da içki damlıyorsa, hoh de bakayım, oo leş gibi içki kokuyorsun. O zaman da içkinin sopasını basarız.

İçkinin cezası nedir?

Değnek. Meydanda. Açılacak sırtı, basılacak sopa.

Haddi şurbil hamr. İçki içmenin cezası.

Yani karıştırmayız, araştırmayız, peşine düşmeyiz. Amma tecessüs etmeyiz amma açıkça da ortaya çıkarsa, o zamanda sorumlu tutarız, cezasını veririz, cezayı da uygularız demek.

Yani buradan neyi anlıyoruz?

Tecessüs etmekten men olunduk diyor o. İşi kurcalamayın ama, çıktımı da şey yaparız demek.

Allahu Teâlâ hazretleri, birbirimizle, güzel kardeşler olarak muhabbetle yaşamamızı ve İslam için güzel işler

yapmamızı. Bir de Allah'ın sevdiği şekilde kardeşliğimizi götürmemizi nasip etsin. Kötü huylardan korusun. Dargınlıktan, kırgınlıktan, hasetleşmekten, birbirimizin ayağına çelme takmaktan, ayağının altına karpuz kabuğu koymaktan, sırtına arkasını döndükten sonra hançer saplamaktan ve saireden Allah bizi korusun.

En sevaplı ibadetlerden birisi nedir?

İbadet, namaz, zikir, hac, oruç, itikâf gibi ibadetler içinde en sevaplılardan bir tanesi nedir?

Müminin mümini Allah için sevip, dost olmasıdır.

En sevaplı, hem de kolay, hiç de zor değil. Ben seni seviyorum, gönül ferman dinlemez, o kadar.

Bunun, var mı bunun bir ağırlığı?

Zor değil, zahmetli değil, sıkıntılı değil, ben seviyorum. Ne yapayım, gönül ferman dinlemez seviyorum. Çok sevap. Müminin mümini sevmesi çok sevap, en

sevaplı işlerden birisi. Hem de Cenâb-ı Hak en büyük mükâfatı verecek.

Onun için biz tarikatçılık oynuyoruz, bir arada.

Tarikat ne demek?

Kardeşlik demek. Muhabbet demek.

İşte inşallah böyle taklit yaparken, tahkike ereceğiz. İnşallah uyduruk kaydırık yaparken, güzel yapmayı öğreneceğiz.

Kürdün göçü, gide gide düzelirmiş. Ne yapalım?

Yavaş yavaş vaziyeti ayarlayacağız. Adam gibi muamele etmeyi, sevmeyi, tam Müslüman gibi kardeş olmayı, bir zaman gelecek öğreneceğiz. Şimdi çok kusurluyuz, çok dikenliyiz. Yanımıza birisi geldi mi, yandım Allah diye bağırıp gidiyor. Orda diken burada diken, her tarafımız dikenli. Kaynanadili bitkisinin meyvesi gibiyiz yani, amma inşallah düzeleceğiz, bu oyunu oynarken. Talim, talim, talim, ondan sonra inşallah severiz birbirimizi.

Allah hepinizden razı olsun.

Sübhâneke lâ ilme lenâ illâ mâ allem-
tenâ inneke ente'l-alîmü'l-hakîm.
Sübhâne rabbinâ rabbi'l-izzeti ammâ ya-
sifûn ve selâmün alel-mürselin ve'l-hamdü
lillâhi rabbi'l-âlemîn.

Ha bu birbirini muhabbet etmek, sev-
mek, yalnız böyle er kişilere mahsus değil-
dir. Hem de aynı zamanda, he mi hanımlar
için de aynı şeyler, ahkâm vardır, böyle bi-
line. Hanımlar birbirlerine dedikodu yapa-
maz, haset edemez, gıybet edemez, darı-
lamaz, küsemez.

Tamam mı? Tamam mı?

Ya bütün ağır ağır ithamlar, bu ağır
ağır laflar, yenilmez yutulmaz hazmedil-
mez, zaten oruçluyuz, sadece ve sadece er
kişilere değildir. Hanımlar da, bu vazife-
lerle muvazzaftırlar, onlar da birbirlerini
sevecekler. Hem de kusurlarına rağmen.

Neden?

Hoppala, kusurlarına rağmen seveceğim.

Evet. Mümin mümini kusurlarına rağmen sevecek.

Neden? Kusursuz kul olmazda ondan.

Var mı?

Yok.

Her kulun bir kusuru vardır. Allah bilir, arkadaşlar da bilir, hanımı da bilir, çocuğu da bilir, komşusu da bilir. Herkesin kusuru vardır. Kusurlarına rağmen sevecek, kusurlarına rağmen, kusurları varken. Onun kusuru var, ben onu sevmiyorum.

Yoo, öyle şey yok, kusur olsa da sevecek. Hanımlar da öyle. Hanımlar da öyle, beyler de öyle.

Allahu Teâlâ hazretleri güzel Müslüman olmayı hepimize nasip etsin.

Niyetlendik. Burada tornaya, tesviyeye girdik ama ne kadar yontulduk, o sivriler, çapaklar ne kadar gitti? Ömer Yaprak kardeşim bilmiyorum ben. Yani çok çapaklı

bizim dökümler, tornada tesviyede ne kadar parladık, yontulduk?

İnşallah! İnşallah çıkınca, pırıl pırıl, yeni tordan çıkmış bir Müslüman. Günahları da silinmiş, ooh tezgâhtan da yeni çıkmış bir Müslüman olarak güzel işler yaparız inşallah.

Allah hepinizden razı olsun.

el-Fâtiha.

Prof. Dr. Mahmud Es'ad COŞAN

[Bütün GURBET SOHBETLERİ'ne PDF olarak ulaşmak için tıklayınız.](#)

